

Миодраг Јанковић

Беседа на промоцији књиге

**ДР ДАВИД АЛБАЛА - СПЕЦИЈАЛНИ ДЕЛЕГАТ ПРИ
ЈУГОСЛОВЕНСКОМ КРАЉЕВСКОМ
ПОСЛАНСТВУ У ВАШИНГТОНУ 1939-1942**

(20. април 2011. године,
Министарство иностраних послова Републике Србије, Београд)

Ваше Краљевско Височанство,
Ваше Екселенције,
Даме и господо,

Књига др Ђорђа Лопичића на светлост дана и пред нашу пажњу износи једну скоро заборављену личност: Др Давида Албалу, нашег суграђанина, Србина Мојсијеве вере. Али не само то. Др Ђорђе Лопичић на фин и дискретан начин скида један од велова заборава који је скривао од нас великог српског државника: ЊКВ кнеза Павла Карађорђевића. Ни то није све. У тренутку када се на нашој јавној сцени води велика и страсна полемика око питања треба ли рехабилитовати кнеза Павла (уз напомену да је он једини Карађорђевић кога су комунисти прогласили за ратног злочинца) и да ли је пуч од 27. марта био славно или неславно дело, књига о др Албали нам даје повод да размишљамо о *трећем путу*, геополитичкој концепцији коју нам је у аманет оставио наш духовни отац Свети Сава - о Србији ни на Истоку ни на Западу.

Али, пођимо редом.

Др Давид Албала је као лекар и српски официр учествовао у оба Балканска рата и у Првом светском рату, био је тешко рањен и био одликован за храброст. Године 1917, др Албала је постао члан српске војне мисије у САД која је имала задатак да обезбеди Краљевини Србији кредит за куповину оружја. Захваљујући др Албали САД су Србији одобриле кредит од милион долара. Истовремено, др Албала је успео да добије један врло важан документ: 27. децембра 1917, по одобрењу српске краљевске владе, др Миленко Веснић, опуномоћени министар и шеф српске војне мисије у САД, уручио је др Давиду Албали писмену подршку Србије јеврејском народу за обнову њихове државе у Палестини. То се збило само месец дана после Балфурове декларације и ово писмо је де факто признање Израела 30 година пре него што је настао.

Др Албала је, види се из ове књиге, био велики циониста. Али и српски родољуб. Због својих изузетних особина (полиглота, љубитељ уметности...) постао је пријатељ кнеза Павла и његов добар саговорник,

па га је лично Кнез, 1939. године, одредио за тајну мисију у САД. По други пут у животу, др Албала је требало да покуша да добије кредите за куповину оружја. Овога пута за југословенску војску. Др Албали није успело да понови свој подвиг из 1917. године, Американци нису дали зајам.

О свему је др Албала детаљно извештавао министра иностраних послова Александра Цинцар-Марковића и кнеза Павла. Ти поверљиви извештаји се сад први пут објављују.

Дакле, ова књига оправдава кнеза Павла од оптужби комуниста да је тобоже саботирао наоружавање и припреме за одбрану Краљевине Југославије.

Ми данас знамо, на основу веродостојних докумената, шта је све кнез Павле чинио како би наш народ сачувао од пакла Другог светског рата. Неколико радова на ту тему је већ објављено.

25. марта 1941. године премијер Драгиша Цветковић и министар иностраних послова др Цинцар Марковић потписали су у Бечу протокол о приступању Краљевине Југославије Тројном пакту. Кнез Павле, Влада и Крунски савет изабрали су једини могућ пут за очување неутралности. Био је то, рекао бих, светосавски „трећи пут“. Врло вешто, нашој дипломатији, предвођеној кнезом Павлом, успело је да од фирера немачког Рајха добије привилегован положај за Југославију.

Све је, међутим, срушено 27. марта. Генерал Мирковић и његови мајори оборили су намеснички режим, доведен је генерал Симовић за председника владе. Енглеска је потрошила 100 000 фунти за подмићивање српских политичара и неких странака. Успело им је да Југославију увуку у рат.

Немачка одмазда је била жестока: 6. априла је бомбардован Београд, после једанаест дана Симовић је наредио капитулацију. Пучистичка влада је заједно са краљем Петром II побегла из земље. Војска је доживела дебакл, али само су Срби из те војске одведени у немачко заробљеништво.

Не сумњам да ће вас, дипломате, занимати да прочитате ову изузетну књигу. Међутим, хоћу да завршим ово кратко излагање наводима из књиге једног савременика др Албале, још једног нашег Београђанина, Србина Мојсијеве вере, хероја из Првог рата, поручника у Ђачком батаљону, једног од легендарних 1300 каплара, великог ерудите, српског писца Станислава Винавера.

Као резервни официр, Винавер је мобилисан и учествовао је у априлском рату. Био је заробљен и спроведен у немачки „офлаг“ Оснабрик. Шта је све видео и доживео у том логору од својих - официра, Винавер је описао у невеликој књизи „Године понижења и борбе“, штампаној у Београду 1945. године. Одмах ћете видети оправданост ових навода. Већ у првом поглављу, под насловом „Љага“, Станислав Винавер каже:

„И поред наше потпуне неспремности за савремени рат, и упркос нашој неорганизованости и растројству, непријатељској надмоћи, петоколонашком или парализованом ставу високог командовања - вест и свест о брзој капитулацији поразила је свакога просечнога нашега официра. Није хтео, није умео да верује. Знали смо да морамо подлећи.

Али кад? Никоме у главу није ишло да ће то да се догоди тако нагло и тако срамно. (...)

За љагу психички нико није био спреман. Срамота је била неразумљива. (...) Капитулирала је цела војска и цела целцата имала је да иде у ропство, пошто се разоружа, пошто сву нашу спремину изручимо непријатељу - оружје које је за нашег војника светиња (многи су љубили пушку предајући је, - већина је гледала да је сакрије: грех је предати пушку као што је грех газити хлебац)...

На предавањима за резервне официре - команданте батаљона, нама су излагали прослављени, орденима закићени генерали, који су селима дали имена, а у варошима добијали улице, да се наш војник не боји тенка ни савремене технике о којој кукавице толике нетачне забуне уносе у свет. Што ником није било могуће - то ће бити могуће нама!

Безгранично поверење народа према својој војсци, према официрима као носиоцима њеним скрхало се до краја неком врстом тектонског померања, које потпуно мења изглед земљишта. Уколико је вера била већа и разочарење веће. Војници су нас од дана капитулације презрели, а наредбе о предаји оружја нису уопште схватили. Нису схватили да се тако нешто сме рећи, изговорити, као што има ствари о којима се можда сме мислити, али гласно говорити не сме: да зло не чује, да се не обесвети појам човека и његова достојанства.

Народ је занемео од чуда. А жене? Приликом испраћаја за Немачку дочекале су нас псовком. Остала је додуше нека врста жалости која се има према просјаку. (...) Стара слава изненада била је прокоцкана. Зар се то уопште могло прокоцкати? То се осећало теже но материјална пропаст. Ко ме веровати?"

Ево, само из ових неколико редова сведочења Станислава Винавера, може се закључити да је Кнез Павле одлично сагледао стање наше војске и командног кадра и да је и због тога, имајући на уму непорециве истине о стварној војној моћи наше војске, желео да сачува земљу од рата и љаге.

Генерали Симовић, Илић и Мирковић најпре су лагали сами себе, па онда Енглезе и на крају су утекли са попришта. Са младим краљем под мишком, како је то рекао Милош Црњански: „под монархистичким кишобраном“.

Станислав Винавер је написао једну поразну истину која гласи:
„Изгубили смо себе“.

И ја бих завршио ово обраћање са:

Изгубили смо себе у - Југославији.

И зато још чекамо да у нашој Србији, законски буде рехабилитован наш велики, српски, Кнез.